

RYHMÄT, YHTEISÖT JA HYVINVOINTI

Antti Maunu

VTT, tutkijatohtori

Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuslaitos RUSE

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi

Reformi korostaa asiakaslähtöisyyttä – työelämän ja opiskelijoiden palvelemista

- Edellyttää, että ymmärrämme maailmaa, johon pyrimme opiskelijoita valmistamaan: mitä yhteiskunta ja työelämä vaatii ja tarvitsee?
- Edellyttää, että ymmärrämme koulutettavia ihmisiä ja heidän omaehtoista toimijuuttaan: mihin opiskelijat tähtäävät, mitä heillä jo on ja mitä heiltä vielä puuttuu?
- Edellyttää, että ymmärrämme oppilaitoksia sosiaalisina instituutioina (opettajat, opiskelijahuolto + johto): mitä siellä tehdään, mitkä voimat sitä oikeasti ohjaavat ja kuinka nämä tukevat tai vaikeuttavat opiskelijoiden integroitumista?
- Vain tällöin voimme saada yhteiskunnan ja sen tulevat toimijat kohtaamaan ja hyödyttämään toisiaan

Mitä on ammattiin opiskelevien hyvä elämä?

- Opiskelijoiden ryhmähaastattelut: mitä tulee mieleen sanoista **hyvä arki**, **onnellisuus**, **hyvinvointi** ja **terveys**?
 - 16-18-vuotiaita 1. vuosikurssin opiskelijoita
 - 46 opiskelijaa (21 naista, 25 miestä)
 - Kolme oppilaitosta eri puolilta Suomea
 - Useita eri aloja
- Tarkempi analyysi ks. Maunu 2016 (viitteet esityksen lopussa)

SAMPO: Käypi koulussa ja syöpi ja nukkuu

JUHO: Näkkee kavereita

TOUKO: Mukava koulupäivä ja kavereitten kanssa ajanvietto [-]

MIIKKA: Hyvä uni on kaiken aa ja oo.
(*Hyvä arki*)

MAARIT: Semmonen ihminen, jolla on ympärillä ihmisiä jotka välittää

MERI: Joku joka on tyytyväinen siihen, mitä on

EVE: Ajattelee hyvin tai positiivisesti, eikä negatiivisesti ja huonoja asioita.
(*Onnellisuus*)

EVE: Jaksaa ja on onnellinen ja tyytyväinen

MAARIT: Perusterve

JONNA: Ei oo ainakaan mitään stressiä eikä mitään sellasta

SILJA: Saa nukuttua... se yleensä kertoo aika paljon. (*Hyvinvointi*)

PETE: No uni, ruokavalio, sitte urheilu ja tällaset... On niinku hyvä olla koko ajan

JETHRO: On terveet ihmissuhteet ja suhteet, ja ylipäättänsäkin urheilee [-]

ROSA: No just liikunta ja uni ja ruokavalio... niin. (*Terveys*)

Amisten hyvä elämä

1) Arjen ihmissuhteet ovat kunnossa

- Perhe, kaverit, mahd. seurustelukumppani, oma "luokka" eli opiskeluryhmä

2) Arjessa on perusasiat kunnossa sekä rytmi ja suunta

- *"On se rutiini tiedäks, että on kaikkii asioit mitä voi tehdä siinä, eikä ole vaan. Et pystyy tehä semmosia, mitkä tuo sitä positiivista siihen päivään."*

- Ei pyrkimystä persoonalliseen erottautumiseen, yksilölliseen identiteettityöhön, valinnanvapauden tai -mahdollisuuksien maksimointiin
- Nämä ovat tyypillisempiä korkeakouluopiskelijoille. Amiksia kiinnostaa tavallinen, hyvä arki (Maunu 2016)
- Taustalla myös "katkonainen yhteiskunta", jossa valinta on arkinen pakko ja vahvat yhteisöt harvinaista luksusta

Kuinka tässä nyt näin kävi?

- Hehän ovat 2010-luvun nuoria – heidän pitäisi haluta ainutlaatuisuutta ja tähtiin kohoamista. Heidän pitäisi vaatia valinnanvapautta ja työstää taiteilijan tavoin omaa identiteettiään jne.
- Kuitenkin he haluavat hyvää, tavallista arkea, toisten ihmisten kohtaamista sekä kiinnittymistä yhteiseen todellisuuteen
- Onko vika nuorissa vai aikuisten ymmärryksessä nuorista?

Hyvä elämä = hyvä ryhmä

EVE: No se, että saa olla oma ittiesä ja muutkin on omia ittejään

MAARIT: Ja se, että hyväksytään kaikki semmosina ku on... eikä puhuta selän takana

EVE: Ja kaikki on saman arvostaa

MAARIT: Kunnioittaa toisia... ja ite osaa kunnioittaa muita [-]

LOTTA: Semmonen mis kaikki on mukana.

ELÄMÄ JA YHTEISKUNTA OVAT YHTEISÖJÄ

Yksilöt syntyvät vain osana yhteisöjä

Psykologisessa mielessä [ryhmän] tiiviin yhdessäolon tulos on ikään kuin yksilöiden sulautuminen yhdeksi kokonaisuudeksi niin, että ***yksilön minuus muodostuu monin tavoin osana ryhmän yhteistä toimintaa ja tavoitteita.***

Tämä yhteys on helpointa ilmaista puhumalla "meistä"; se sisältää eräänlaisen yhteisymmärryksen ja identiteetin, jolle "me" on luonteva ilmaus.

[-] Vasta tällaisessa yhteydessä ihmisen perusolemus nousee esiin. Ihminen ei saa sitä syntymässään; sitä ei voi saavuttaa kuin yhteenkuuluvuuden tunteen kautta, ja se kuihtuu eristyksissä. (Cooley 2009/1922, 13–17, käännös AM.)

Yhteisöllisyyden/ sosiaalisen pääoman/ sosiaalisen luottamuksen muita hyötyjä

(ks. Maunu 2014)

- Parantaa terveyttä objektiivisilla ja subjektiivisilla mittareilla
- Ehkäisee päihde-, mielenterveys ja sosiaalisia ongelmia
- Tukee positiivista terveys- ja hyvinvointikäyttäytymistä
- Vahvistaa kiinnittymistä oppilaitokseen, opintoihin ja edelleen työelämään (sama tulos mm. läpäisyn tehostamisohjelmassa)
- Tuottaa resilienssiä kohdata ja palautua kuormittavista elämäntilanteista

Tätä tuotetaan ohjaamisen keinoin

- Sosiaalinen luottamus on tapa suhtautua toisiin ihmisiin ja maailmaan
- Opitaan ryhmissä ja sosiaalisissa tilanteissa – samoin kuin epäluottamuskin
- Edellyttää aktiivista yksilöiden ja ennen kaikkea ryhmien ohjaamista
- Edellyttää, että oppilaitoksen työntekijöillä on valmiudet ja resurssit ohjaamiseen
- Edellyttää, että ohjaaminen ulottuu myös työssä oppimiseen

Sosiaalinen luottamus käytännössä

Vertailussa kaksi 1. vuosikurssin ammattiin opiskelevien ryhmää

- RYHMÄ A

- P1: 51
- P2: 97
- P3: 58
- P4: 43
- P5: 74
- P6: 20
- P7: 13
- P8: 39

- RYHMÄ B

- P1:148
- T1: 9
- P2: 21
- P3: 132
- T2: 16
- T3: 8
- T4 15

Ryhmien vuorovaikutuksen eroja

- Ryhmässä A puheenvuoro kiertää ja kaikki osallistuvat aktiivisesti
 - Oma-aloitteiset puheenvuoroketjut jopa 40 vuoroa pitkiä
 - Haastattelijaa kuunnellaan ja opiskelijat vastaavat hänelle omin sanoin
 - Toisten puheenvuoroja kommentoidaan ja kommentit ruokkivat yhteistä keskustelua
- Ryhmässä B ei muodostu omaehtoista ryhmäkeskustelua
 - Kaksikko vastaa muillekin esitettyihin kysymyksiin
 - Ryhmän jäsenet puhuvat haastattelijan päälle
 - Kaksikon kommentit toisten vastauksiin tukahduttavat keskustelua
 - Muut kuin kaksikko vetäytyvät ja vastaavat haastattelijalle "emmä tiiä", "sama kuin muilla" tms.

Ryhmät kasvattavat sosiaaliseen luottamukseen

- Ryhmä A: Opitaan tasaveroiseen ja oma-aloitteiseen toimintaan opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - Yhteisöllisyys ja sosiaalinen luottamus vahvistuvat – sekä niitä tuottavat taidot ja toimintatavat
- Ryhmä B: Opitaan arkuuteen, passiivisuuteen ja väistelyyn – tai tungettelevaan suulauteen – opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - Kasvattaa sosiaalista epäluottamusta sekä syrjäytymisen riskiä
 - Mm. työpajoilla ja valmentavassa koulutuksessa korjataan paljolti näitä kokemuksia

Kummasta ryhmästä paremmat eväät?

- Kummassa ryhmässä keskeyttämisiä on enemmän?
- Kummasta ryhmästä syrjäydytään helpommin?
- Kummasta ryhmästä saadaan paremmat valmiudet työssäoppimiseen?
- Kummasta ryhmästä työnantajat rekrytoivat mieluummin?

**HYVIEN RYHMIEN HYÖDYT EIVÄT OLE VAIN KIVOJA TUNTEITA,
VAAN MYÖS SELKEITÄ SUORITTEITA**

Fokus ohjaamiseen

- Ryhmä A:ta on ryhmäytetty aktiivisesti kolmen kuukauden ajan mm. päivittäisten puuroaamiaisten ja yhteisten telttaretkien myötä
- Ryhmä B on istunut ensimmäisen viikon yhdessä luokassa käyden läpi opiskelun perusteita, mutta muuta ryhmäytystä tai ohjaamista ei ole tarjottu

**KESKIÖSSÄ AIKUISTEN VALMIUDET JA MOTIVAATIO RAKENTAA,
OHJATA JA HYÖDYNTÄÄ RYHMIÄ SEKÄ NIIDEN DYNAMIIKKA**

Oppilaitoksissa on myös toisia ajatuksia

- Paapomista ja lässytystä: sosiaalisia taitoja ei ajatella ammatti- tai opiskeluvalmiuksina
- Sosiaaliset valmiudet ovat kotien/ opiskelijahuollon/ jonkun muun vastuulla
- Ajatellaan, että sosiaaliset valmiudet ovat syntymäominaisuuksia, joihin ei voi vaikuttaa
- Oppilaitoksen arki ja organisaatio toimii niin, että ryhmäyttämislle ym. sos. taitojen harjaannuttamiselle ei jää aikaa ym. resursseja
- Koetaan, että itsellä ei ole valmiuksia tai motivaatiota tukea ryhmien dynamiikkaa, ei nähdä siitä saatavia hyötyjä
- Koulutuspolitiikka (mm. reformaatio) satsaa enemmän henkilökohtaistamiseen kuin ryhmäyttämiseen
- Jne. jne.

Ammatillisen koulutuksen koetinkivet

- Mitä ovat asiakkaiden (opiskelijoiden ja yhteiskunnan) todelliset toiveet ja tarpeet ja kuinka ne vuorovaikuttavat? Niitä pitää ymmärtää, jos niihin halutaan vaikuttaa.
- Reformi ei saa olla reformaatio ja perustua pelkkään uskoon opiskelijoiden, opettajien ja työelämän (yksilöllisistä) tarpeista, mahdollisuuksista ja resursseista
- **Koulutusjärjestelmä ei saa olettaa, että sosiaaliset valmiudet ja ohjaamisen valmiudet tippuvat taivaasta, vaan järjestelmän pitää tuottaa niitä opiskelijoille ja henkilökunnalle**

Kirjallisuutta

- Maunu, Antti (2016): *Yhteisöjen aika. Ryhmäilmiö-malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa*. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. https://issuu.com/ehyt/docs/yhteisojen_aika
- Maunu, Antti (2014): *Kuinka terveyttä tehdään? Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina*. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. http://ehyt.emedia.fi/easydata/customers/ehyt/files/julkaisut/kuinkaterveyttatehdaan_ehyt_katsauksia_anttimaunu_1_2014.pdf
- Selin, Anni, Maunu, Antti, Kannussaari, Kim & Heinonen, Laura (toim.) (2015): *Ryhmäilmiö. Ryhmän ohjaajan käsikirja*. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Ryhmailmio_verkko.pdf

KIITOS!

...KESKUSTELUA..

Antti Maunu

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi